

ГЕОГРАФСКИ ЛОКАЛИТЕТ И ЕТНИЧКА ПРИПАДНОСТ КАО ФАКТОРИ КАНОНСКЕ ЈУРИСДИКЦИЈЕ: ПРОБЛЕМ СЕВЕРНОАМЕРИЧКЕ ДИЈАСПОРЕ

Василје Вранић*
Универзитет Маркетт,
Висконсин, САД

Апстракт: Улога етничке припадности умно-
гоме је заједничка у односу на принцип гео-
графској локалитету у одређивању канонске ју-
рисдикције у Православној Цркви. Стога су све
чешићи позиви за укидањем присуства епископа
домених Цркава у Америци. Међу разлозима за
овакав став све чешиће се помиње неадекватан
утицај који, наводно, етничка припадност има на
јединство у Цркви. Етничност се све чешиће пове-
зује са јересју етнофилеизма.

У овом чланку заступа се мишљење да се на
основу акумулираних сведочанстава из живота
и историје Цркве види да је етничност има-
ла и још увек има велику улогу у евангелизацији
и мисији Цркве. Такође, етничку припадност
не треба поистовећивати са етнофилеизмом,
који треба окарактерисати као еклисиолошки
расизам. Постојање епископа етничких Цркава
у Америци није у супротности са принципима
православне канонске права.

Кључне речи: Канонско право, еклисиологија,
православна јурисдикција, етнофилеизам, пра-
вославна дијаспора

Питање постојања и будућности Српске Православне Цркве у
комплексном друштву северноамеричког континента, је несум-
њиво тема која заокупља пажњу већине српских православних
пастира. С обзиром на то да се на тему статуса етничких Цркава

* vasilije.vranic@marquette.edu.

у православљу доста пише и дискутује у последње време чини се упутним написати неколико речи о географском локалитету и етничкој припадности као факторима канонске јурисдикције, са посебним освртом на проблем северноамеричке српске дијаспоре. Наравно, било би нескромно претендовати да се на овако комплексно питање у једном скромном чланку понуди свеобухватно решење проблема. Стога, циљ овог рада ће бити испуњен чак и уколико буде успео да само скрене пажњу на озбиљност и актуелност овог проблема, и уколико подстакне трудбенике на пољу богословља на дубље размишљање и истраживање за општу добробит.

Веома често могу се чути аргументи да се епископска јурисдикција у православљу дефинише једино географским принципом.¹ На пример, Григорије Папатомас, професор канонског права на Институту Св. Сергија у Паризу сматра да „критеријум који дефинише неко црквено тело је његова локација. Никада то није била националност, раса, култура или исповедање.“ Многи овај аргумент даље проширују налазећи потпору у Светом Писму.² Овде се посебно помињу Посланице Апостола Павла, који се обраћа „Цркви Божијој у Коринту“ (1 Кор. 1, 2) или „Цркви у Галатији“ (Гал. 1, 2).

Пре почетка дискусије, неопходно је учинити пар терминолошких напомена. За потребе овог рада, *етнија*, тј. етничка припадност ће бити дефинисана као суштина националне припадности, коју не треба поистовећивати са концептом *нације*, тј. националне припадности. *Етнија* (етничка групација, или групација која дели исту етничку припадност) се дефинише као „људска популација са митовима о заједничким прецима, чији чланови деле историјска сећања, један или више елемената културе, повезаност са извесном постојбином, и имају извесну дозу солидарности, у најмању руку међу елитом... етнија не мора бити дефинисана становањем припадника у постојбини за коју се веже.“³ Дакле, *етнија* је „врста колективног културног идентитета,

¹ Уп. Metropolitan Jonah (Paffhausen), *Reflections on a Spiritual Journey* (Yonkers, NY: St. Vladimir's Seminary Press, 2011), 171–176. Такође види Metropolitan Philip (Saliba), *Metropolitan Philip's Address to the 48th Archdiocesan Convention General Assembly*, <http://www.antiochian.org/node/17070>, посећено 12. 1. 2011. године. Митрополит Филип је првојерарх Синода Антиохијске Цркве у Северној Америци.

² *Ibid.*

³ Anthony Smith, *The Nation in History: Historiographical Debates about Ethnicity and Nationalism*, Hanover, NH: Brandeis University Press, 2000, 65 и 31.

у коме етничке везе и идентитет групе произилазе из мноштва друштвених, а посебно културних и симболичких фактора, као што су вера, језик и уметност.⁴

С друге стране, нација се такође дефинише као „поседовање заједничке богате мнимоничке баштине“, „као споразум, жеља да се живи заједно, воља да се поштује заједничка тековина“ и „да се одржи сећање на славне моменте из прошлости, заједничка воља у садашњости да се чине велике ствари, те да се исто настави и у будућности“, што значи да етничку припадност треба разумети као скуп идеала и вредности које нацији дају егзистенцију.⁵ Такође, Е. Гелнер каже да „нације морају имати заједничку културу и свест о припадности.“⁶ А. Смит слично сматра да је нација „самодефинисана заједница људи која носи име и чији чланови одржавају митове, сећања, симболе, вредности, и традиције (предања), живе у својој историјској постојбини и са њом се поистовећују, стварају и проносе одређену јавну културу, и придржавају се обичаја и општих правила.“⁷

Ипак, постоји битна разлика између *етније* и *нације*, нација је политички појам, док је *етнија* антрополошки. Наиме, нација је неизоставно везана и за одређену државу као политичку реалност, док *етнија* може, али и не мора да буде повезана са одређеном географском локацијом, а та локација не мора бити дефинисана у строго политичком смислу. На пример, САД су држава у политичком смислу, те се грађани те државе сматрају члановима америчке нације. Но, америчка нација, као што знамо није етнички хомогена, већ се састоји из мноштва чланова најразличитијих етничких групација. Једна од тих етничких групација су и Јевреји, који у континуитету постоје као такви већ неколико миленијума. Иако су били лишени своје државности, па чак и насилно расељени изван своје матичне постојбине неких 1800 година, они су ипак опстали као етничка група до момента васпостављања њихове државности. Дакле, *етнија* је битан огранак термина *нација*, али та два термина нису синоними.

⁴ Anthony Smith, „The Formation of National Identity“, *Identity*, ур. Henry Harris, Oxford: Clarendon Press, 1995, 130–131.

⁵ Ernest Renan, *Qu'est-ce qu'une nation?*, Paris: Calmann-Levy, 1882, 17.

⁶ Уп. Ernest Gellner, *Nations and Nationalism* (Ithaca, NY: Cornell University Press, 1983), 7.

⁷ Уп. Anthony D. Smith, *The Cultural Foundations of Nations: Hierarchy, Covenant, and Republic* (Malden, MA: Blackwell Publishing, 2008), 19.

Заговорници географске припадности као јединог меродавног принципа одређивања канонске јурисдикције, свој став оправдавају аргументом да се црквена хијерархијска власт од апостолског доба одређивала на тај начин. Они, наиме, сматрају да то што је Апостол Павле писао Црквама на одређеном географском простору означава да је јерархијско устројство одређено географским границама.

Чини се, пак, да овакав став не придаје довољно значаја чињеници да је Апостол писао *живим људима* одређеног географског простора. Дакле, Апостол пише „Цркви Божијој“, сабрању живих људи, а не географском простору „Коринта“ или „Ефеса“. Изолован географски локалитет, без људи који на њему живе, је од секундарне важности за еклисиологију. Народ је тај који чини Цркву Божију. Стога демографски моменат има предност над географском локацијом. Такође, овде не треба сметнути с ума Христову заповест Апостолима, којом успоставља принцип мисионарско–пастирског рада Цркве: „Идите, дакле, и научите све народе крстећи их у име Оца и Сина и Светога Духа, учећи их да држе све што сам вам заповедио; и, ево, ја сам са вама у све дане до свршетка века.“ (Мт. 28, 19–20). Дакле, установљавајући принцип мисионарске делатности сам Христос не успоставља географске одреднице.

Неспорно је да географски локалитет игра велику улогу у одређивању јурисдикцијске власти епископа. То је евидентно и из чињенице да сваки епископ у својој титули, коју добија приликом постављења, носи одређени географски локалитет. Такође, рукоположења свештене јерархије не бивају без назначења, која су по природи ствари везана за географске локације. Овакав јурисдикцијски поредак има своје добре стране – омогућује ефикаснију пастирску службу и смањује на минимум опасност од избијања конфликта преклапањем јурисдикцијске власти. Ипак, редуковање канонске јурисдикције на искључиво географски принцип, умногост осиромашује спектар мисионарске делатности Цркве. Природно је претпоставити да културна блискост јерархије са паством унапређује продорност мисионарске поруке.

Мисионарска искуства последњих пар векова наговештавају да је најуспешнији начин преношења хришћанске поруке њена инкултурација, коју најбоље могу спровести појединци који припадају народу који је предмет мисионарења. На пример, хришћански мисионари у разговору са људима из одређених делова Индије наишли су на културну препреку и препреку језика симбола. Убрзо су схватили да стандардна мисионарска реторика мора бити прилагођена култури људи којима покушавају да пренесу хришћан-

ску поруку, уколико желе да успеју у својој мисији. Символизам и аналогичност које су они користили нису били разумљиви народу. Тако је, на пример, поређење Христа са „Сунцем правде“, наишло на отпор и неразумевање. Док на већини места у свету Сунце представља извор живота, у извесним тропским крајевима Индије Сунце је због интензитета, јаркости повезано са смрћу и опустошењем. Стога, тек пошто су мисионари прилагодили своју поруку културном контексту на терену, забележили су изванредан успех.⁸ Слични примери из мисионарског искуства православних мисионара у Латинској Америци сведоче о томе да је инкултурација мисионарске поруке важан фактор успеха. Природно, *par excellence* инкултурација мисионарске поруке се спроводи од стране самих припадника народа над којим се врши мисионарство, будући да као припадници народа имају предност интимног познавања свих друштвених и културолошких особености тог народа, те су у могућности да мисионарску поруку прилагоде приликама.

Многе помесне Цркве, пратећи миграције својих сународника, успоставиле су своју јерархијску структуру и ван својих традиционалних канонских граница. У Сједињеним Америчким Државама налази се неколико милиона православних верника. Иако је велики број прешао у православље из других инославних хришћанских верских заједница, ипак у највећем броју верници су исељеници са традиционалних простора помесних православних Цркава. Тренутно у Америци има случајева где на релативно малом географском простору столује и по неколико канонских епископа.⁹ На пример, у Чикагу столују српски, грчки, румунски, украјински, руски (загранична јурисдикција), и епископ Америчке Православне Цркве. Све чешће се чују протести да је овакво стање непримено и противно канонском поретку, јер нарушава интегритет географског простора као јурисдикцијског принципа. Овај принцип налаже да у једном граду може столовати само један епископ, а дефинисан је осмим каноном Првог васељенског сабора.¹⁰

⁸ Види: Stephen B. Bevans, *Models of Contextual Theology* (Maryknoll, NY: Orbis, 1997), XIX.

⁹ По сведочењу Митрополита Филипа из Антиохијске Патријаршије, у Њујорку столује десет канонских епископа, а у Паризу шест. Види: Metropolitan Philip (Saliba), *Metropolitan Philip's Address to the 48th Archdiocesan Convention General Assembly*, <http://www.antiochian.org/node/17070>, посећено 12. 1. 2011. године.

¹⁰ Mansi II, 672: „ἵνα μὴ τῇ πόλει δύο ἐπίσκοποι ᾶσιν“ (да не буду у једном граду два епископа). Такође види: Norman P. Tanner, *Decrees of the Ecumenical Councils* (vol. 1. London : Sheed & Ward; Washington, DC : Georgetown University Press, 1990), 10. За српски превод правила види епископ Никодим (Милаш),

На нивоу локалних црквених заједница, концентрација ауторитета у једном извору древни је принцип управљања у Православној Цркви. Овај принцип је дефинисан много пре Првог васељенског сабора – још крајем првог века – од стране Св. Игњатија Богоносца.¹¹ Потврду да је овај принцип заживео у Цркви налазимо и у преписци папе Корнилија са Св. Кипријаном Картагинским (половина трећег века), који каже: „Јер ми не заборављамо да је Бог један, један је такође и Христос Господ, кога исповедамо, један [је и] Свети Дух, [тако и] један епископ у саборној Цркви треба да буде управитељ“.¹²

Множење присуства епископâ на истом географском простору карактерише се као аномалија или чак и као нередовно стање, које је неопходно исправити у циљу васпостављања доброг вековног канонског поретка.¹³ Овај став се посебно потенцира када је у питању канонско јурисдикцијско стање у Северној Америци.

Ипак, сложеност ситуације искључује поједностављена решења и захтева појашњење и редефинисање. Канонска традиција свакако да тесно повезује епископску јурисдикцију са географским подручјем. Као што смо поменули, свако свештено лице би-

Правила Православне Цркве с Тумачењима (Том 1, Нови Сад: Наклада књижаре А. Пајевића, 1895), 201.

¹¹ Филаделфијцима 4, 1: „Σπουδάσατε οὖν μὴ εὐχαριστία χρῆσθαι· μία γὰρ σὰρξ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, καὶ ἓν ποτήριον εἰς ἔνωσιν τοῦ αἵματος αὐτοῦ· ἓν θυσιαστήριον, ὡς εἰς ἐπίσκοπος, ἅμα τῷ πρεσβυτερίῳ καὶ διακόνοις, τοῖς συνδούλοις μου· ἵνα ὁ ἕαν πράσσητε, κατὰ θεὸν πράσσητε.“ (Пазите, дакле, да budete причасници једне Евхаристије, јер је једно тело Господа нашег Исуса Христа, и једна чаша за јединство у Његовој крви; један је жртвеник, као што је и *један епископ* са презвитерским редом и ђаконима, мојим заслужитељима; да бисте све што чините чинили по Богу. [нагласак аутора]). За критички текст види: Michael W. Holmes (ed.), *The Apostolic Fathers* (Grand Rapids, MI: Baker Books, 2007), 178.

¹² Cornelius, ep. Rom., *Ep. „Quantam sollicitudinem“ ad Cyprianum ep. Carthag.*: „Nec [enim] ignoramus unum Deum omnipotentem esse, unum quoque [et unum] Christum esse Dominum, quem confessi sumus, unum Spiritum Sanctum, unum episcopum in catholica [Ecclesia] esse debere praepositum.“ Види: Henricus Denzinger, *Enchiridion Symbolorum, Definitionum et Declarationum de Rebus Fidei et Morum* (Barcione, Friburgi Brisgoviae, Romae: Herder, 1976), 46.

¹³ Види: Demetrios Constantelos, „The Orthodox Diaspora: Canonical and Ecclesiological Perspective“, *The Greek Orthodox Theological Review* 24:2–3 (1979), 202; Епископ Атанасије (Јевтић), *Свешћени Канони Цркве* (Београд: Братство Св. Симеона Мироточивог, 2005), 73, фуснота 23; Elpidophoros Lambriniadis, *Challenges of Orthodoxy in America and the Role of the Ecumenical Patriarchate*, http://www.hchc.edu/holycross/about/news/news_releases/InauguralPatriarchateLecture.html, посећено 13. 1. 2011. године.

ва рукоположено за службу у одређеној црквеној заједници према канонском принципу Халкидонског сабора да нема валидног рукоположења „без назначења“.¹⁴ У случају епископа који врше и административну дужност управљања и надгледања више подручних црквених заједница, њихова јурисдикцијска власт дефинисана је њиховом титулом.

Када је, пак, реч о географском принципу, неопходно је напоменути да је његов циљ предупређење преклапања канонске јурисдикције епископске власти. Оваква преклапања засигурно би довела до нередовног стања и великих забуна међу паством. Но, у случају Северне Америке, циљ и суштина географског принципа канонске јурисдикције нису нарушени. Наиме, иако више епископа столује на истом географском простору, међу њима не долази до преклапања јурисдикције, јер сваки од њих има своју јасно дефинисану паству, која се самодефинише етничким припадништвом. Стога православни Грци имају свог епископа, Румуни свог, Срби свог, итд. Дакле, поред географског принципа јурисдикције, неопходно је констатовати и *етнички* принцип.

Историјски гледано, присуство етничке самосвести и њеног утицаја на успех мисионарске поруке не само да је присутно у животу Цркве од најранијих времена, већ налазимо и позитиван осврт на њу и у Светом Писму. Овде најпре треба приметити да потврду за ово налазимо и у опису самог силаска Светог Духа на Апостоле и почетка апостолске проповеди. У Делима апостолским читамо да су људи окупљени у Јерусалиму на Педесетницу чули прву апостолску проповед, свако на свом матерњем језику (Дап. 2, 4–12). Такође, неопходно је приметити да су и сами апостоли при оснивању нових Цркава на својим мисионарским путовањима пазили да на кључна места вођства новооснованих Цркава постављају чланове тих заједница.

Да се вратимо на чувени текст из Посланице Колошанима, тачно је да Апостол Павле каже да у хришћанству „нема Јеврејина ни

¹⁴ Канон 6. Четвртог васељенског сабора изричито налаже да: „Μηδένα ἀπολελυμένως χειροτονεῖσθαι...εἰ μὴ ἰδικῶς ἐν ἐκκλησίᾳ πόλεως ἢ κόμης ἢ μαρτυρίῳ ἢ μοναστηρίῳ ὁ χειροτονουόμενος ἐπικηρύττειτο.“ (Без назначења не треба рукополагати никога...уколико рукоположени није тачно одређен или за један град, или село, или за мученички храм, или за манастир.) Види: N. P. Tanner, *Decrees I*, 90.

Н. Милаш даје идиоматски превод, који јасније осликава намеру Сабора: „Без назначења не треба рукополагати никога, ... него рукоположени мора бити тачно одређен или за једну цркву градску, или сеоску, или за мученички храм, или за манастир.“ [ауторов нагласак] – *Правила I*, 340.

Грка... роба ни слободњака, варварина ни Скита... већ је Христос све у свему“ (Кол. 3, 11). Ипак, неопходно је приметити да је Апостол ипак био дубоко свестан своје етничке припадности. Он с поносом напомиње да потиче из племена Венијаминовог, а да је рођен у јудејској заједници у Тарсу (Дап. 9, 11; Фил. 3, 5). А, говорећи Коринћанима о својој мисионарској делатности, напомиње:

„Јеврејима сам био као Јеврејин да Јевреје придобијем; онима који су под законом био сам као под законом, да придобијем оне који су под законом; Онима који су без закона био сам као без закона, премда нисам Богу без закона него сам у закону Христовом, да придобијем оне који су без закона. Слабима био сам као слаб, да слабе придобијем; свима сам био све, да какогод спасем кога. А ово чиним за јеванђеље, да бих имао део у њему.“ (1 Кор. 9, 20)

Дакле, и сам Апостол Павле, чија је мисионарска делатност умногоме допринела универзалном присуству хришћанске поруке, јасно ставља до знања да је његова проповед била најпре прилагођена менталитету слушаца, што је индикација да је и сам поштовао њихову етничку и културну припадност. Стога Кол. 3, 11 треба разумети не као одрицање етничког идентитета, већ као упозорење да искључивост на основу етничких, културних, језичких особина не сме постојати међу хришћанима. Дакле, није у питању наметање културне униформности, већ подстицај на јединство и поред свих различитости.

Присуство етничке припадности као принципа православне јурисдикције налази потпору и у канонском праву Православне Цркве. Канон 34. Св. Апостолâ налаже: „Епископи свакој народа (κάθε ἔθνους) нека знају првога међу њима“ [нагласак аутора]. Дакле, сваки *εἰσνος*, сваки народ треба да има своје црквене управитеље који ће опет себи изабрати првојерарха, тј. првога међу њима.¹⁵

Природно, и мисионарски принцип Апостола Павла и овај канонски принцип препознају комплексност верског идентитета, који у себи садржи не само елементе доктринарне природе, већ и сасвим јасно дефинисане идиосинкретичке елементе културе и језика. Овде постоји стварна опасност да епископ, који је и сам

¹⁵ Грка реч *ἔθνος* има више значења. Ипак, у патристичком периоду ова реч најчешће је означавала *народ, етничку припадност* – уп. Geoffrey W. H. Lampe, *A Patristic Greek Lexicon* (Oxford: Clarendon Press, 1961), 407.

припадник одређене културе, која неминовно за собом повлачи сасвим одређен скуп предрасуда, не би био у могућности да у потпуности разуме културолошке посебности верника који имају другачије етничко наслеђе. На пример, епископ грчког порекла могао би да има тешкоће да у потпуности разуме српске божићне обичаје (нпр. паљење бадњака итд.) или, рецимо, литургијске обичаје својствене словенским црквама.

У неким случајевима овакво неразумевање могло би да доведе и до покушаја васпостављања униформности на основу схватања своје традиције супериорнијом над осталим традицијама.

Историјску потврду о постојању етничких епископа налазимо и у 28. канону Четвртог васељенског сабора. Наиме, канон се наставља на одлуку Другог васељенског сабора (3. канон) којом архиепископ цариградски добија права првенства једнака архиепископу Рима, јер је премештањем престонице царства 330. године Цариград постао „Нови Рим“, тј. седиште цара и Сената.¹⁶ Четврти сабор одређује јурисдикцијска права цариградског архиепископа и налаже да он може постављати митрополите у областима Асије, Понта и Тракије и епископе међу варварским народима¹⁷ у поменутиим дијецезама.

¹⁶ Mansi VII, 369–371 (J. D. Mansi, *Sacrorum Conciliorum Nova et Amplissima Collectio*, Florentiae, 1762): „Πανταχοῦ τοῖς τῶν ἁγίων πατέρων ὄροις ἐπόμενοι, καὶ τὸν ἀρτίως ἀναγνωσθέντα κανόνα τῶν ἑκατὸν πεντήκοντα θεοφιλεστάτων ἐπισκόπων, τῶν συναχθέντων ἐπὶ τοῦ τῆς εὐσεβοῦς μνήμης μεγάλου Θεοδοσίου, τοῦ γενομένου βασιλέως, ἐν τῇ βασιλίδι Κωνσταντινουπόλει νέα Ῥώμη, γνωρίζοντες, τὰ αὐτὰ καὶ ἡμεῖς ὀρίζομεν τε καὶ ψηφίζομεθα περὶ τῶν πρεσβείων τῆς ἀγιωτάτης ἐκκλησίας τῆς αὐτῆς Κωνσταντινουπόλεως νέας Ῥώμης. Καὶ γὰρ τῷ θρόνῳ τῆς πρεσβυτέρας Ῥώμης διὰ τὸ βασιλεῦειν τὴν πόλιν ἐκείνην οἱ πατέρες εἰκότως ἀποδεδώκασι τὰ πρεσβεία καὶ τῷ αὐτῷ σκοπῷ κινούμενοι οἱ ἑκατὸν πεντήκοντα θεοφιλέστατοι ἐπίσκοποι, τὰ ἴσα πρεσβεία ἀπένειμαν τῷ τῆς νέας Ῥώμης ἀγιωτάτῳ θρόνῳ, εὐλόγως κρίναντες, τὴν βασιλεία καὶ συγκλήτῳ τιμηθεῖσαν πόλιν καὶ τῶν ἴσων ἀπολαύουσαν πρεσβείων τῆ πρεσβυτέρα βασιλίδι Ῥώμη, καὶ ἐν τοῖς ἐκκλησιαστικοῖς ὡς ἐκείνην μεγαλύνεσθαι πράγμασι, δευτέραν μετ' ἐκείνην ὑπάρχουσαν καὶ ὥστε τοὺς τῆς ποντικῆς καὶ τῆς ἀσιανῆς καὶ τῆς θρακικῆς διοικήσεως μητροπολίτας μόνους, ἔτι δὲ καὶ τοὺς ἐν τοῖς βαρβαρικοῖς ἐπισκόπους τῶν προειρημένων διοικήσεων, χειροτονεῖσθαι ὑπὸ τοῦ προειρημένου ἀγιωτάτου θρόνου τῆς κατὰ Κωνσταντινούπολιν ἀγιωτάτης ἐκκλησίας δηλαδὴ ἑκάστου μητροπολίτου τῶν προειρημένων διοικήσεων μετὰ τῶν τῆς ἐπαρχίας ἐπισκόπων χειροτονούντος τοὺς τῆς ἐπαρχίας ἐπισκόπους, καθὼς τοῖς θεοῖς κανόσι διηγόρευται χειροτονεῖσθαι δέ, καθὼς εἴρηται, τοὺς μητροπολίτας τῶν προειρημένων διοικήσεων παρὰ τοῦ Κωνσταντινουπόλεως ἀρχιεπισκόπου, ψηφισμάτων συμφώνων κατὰ τὸ ἔθος γινομένων καὶ ἐπ' αὐτὸν ἀναφερομένων.“ [нагласак ауторов]. Види такође: N. P. Tanner, *Decrees I*, 99–100. и Н. Милаш, *Правила I*, 390–9.

¹⁷ Види коментар Јована Зонаре на ово правило у Γεώργιος Ἀλέξανδρος Ράλλης и Μιχαήλ Πότλης, *Σύνταγμα τῶν θεῖων καὶ ἱερῶν κανόνων* (τόμ. 2. Αθήναις, 1852),

Цариградска Црква се данас позива на 28. канон Четвртог васељенског сабора у својим претензијама на канонску јурисдикцију над православном дијаспором. Иронично, треба приметити да овај канон не само да не даје већа права цариградском архиепископу, већ му смањује права која је он очигледно до тада уживао. Овим правилом цариградски архиепископ добија право да рукополаже само митрополите (тј. поглаваре) оних трију области, тј. Асије, Понта и Тракије (...τοὺς τῆς ποντικῆς καὶ τῆς ασιανῆς καὶ τῆς θρακικῆς διοικήσεως μητροπολίτας μόνους, ἔτι δὲ καὶ τοὺς ἐν τοῖς βαρβαρικοῖς ἐπισκόπους τῶν προειρημένων διοικήσεων, χειροτονεῖσθαι ὑπὸ τοῦ προειρημένου ἀγιωτάτου θρόνου...), док епископе у њима право рукополагања имају само ови митрополити, а не цариградски патријарх.

Јован Зонара у тумачењу 28. правила Халкидонског сабора сведочи да је саборском одлуком одређено да цариградски архиепископ не може рукополагати епископе у поменутих митрополијама, јер на то право полажу обласни митрополити, већ је он могао само рукополагати митрополите горе поменутих области и то не по свом нахођењу, већ је морао делати у складу са вољом локалног сабора дотичних области. Дакле, по обављеном избору на локалном сабору синодска акта са записником о избору била би прослеђена архиепископу цариградском, те, пошто би их овај прегледао и нашао у реду, тек онда би приступио потврди и постављењу.¹⁸

Што се тиче, пак, неромејских народа који су живели на канонском простору новоуспостављене јурисдикције Цариградске Патријаршије, тј. на простору на коме је већ постојала јерархијска јурисдикција међу ромејским становништвом, халкидонским 28. правилом цариградски архиепископ добија право да поставља епископе (ἔτι δὲ καὶ τοὺς ἐν τοῖς βαρβαρικοῖς ἐπισκόπους τῶν προειρημένων διοικήσεων, χειροτονεῖσθαι ὑπὸ τοῦ προειρημένου

283. Исто сматра и Матија Властар у *Алфавијској Синџајми*, слово Е, глава 2 – Г. А. Ράλλης и М. Πότλης, *Σύνταγμα* 6, 257.

¹⁸ Види Г. А. Ράλλης и М. Πότλης, *Σύνταγμα* 2, 283; Eduardus Swartz, *Acta Conciliorum Oecumenicorum* (tom. II, vol. 1, pars 3. Berolini et Lipsiae: Walter de Gruyter & Co., 1935), 99. и Н. Милаш, *Правила* I, 398–99.

Треба се само присетити интервенција Св. Јована Златоустог и његових наследника на цариградском трону у Асијској области, те рестриктивна природа 28. правила постаје очигледна. Види: Photius, *Bibliothèque* (tome 1), René Henry (ур.). Paris: Société d'édition Les Belles lettres, 1959), cod. 59. За секундарне студије видети: Н. Милаш, *Правила* I, 398–99, Peter L'Huilier, *The Church of the Ancient Councils* (Crestwood, NY: SVS Press, 2000), 268ff. и Gilbert Dagron, *Naissance d'une capitale: Constantinople et ses institutions de 330 à 451* (Bibliothèque Byzantine 7. Paris: Presses Universitaires de France, 1974), 478.

ἀγιωτάτου θρόνου). Стога, будући да су нејелински народи имали своје епископе на географском простору на коме је већ постојала канонска јерархија потчињена локалним митрополитима (нпр. епископ Ефеса је био првојерарх асијски, епископ Кесарије је имао јурисдикцију над понтском дијецезом, док је епископ Ираклије био митрополит тракијски),¹⁹ правило сведочи о постојању *етничке припадности* као јурисдикцијског принципа још у петом веку, те као што смо видели, оно не само да не забрањује ту припадност већ етничност уводи у канонско право као важну категорију црквене управе.

Слично сведочанство налазимо и код Кирила Скитопољског који сведочи да је у шестом веку, архиепископ јерусалимски поставио епископа за покрштене Сарацене из њиховог народа, иако су живели у близини једног манастира у Палестини који је већ имао успостављену јерархијску управу.²⁰ Према сведочењу Кирила Скитопољског, Јувенал Јерусалимски поставља извесног Петра,²¹ бившег поглавицу Сарацена, за њиховог епископа јер „он је био најспособнији да привуче душе спасењу“ (*Vita Euthymii* 25, 5).²² Сарацени су се настанили близу манастира Св. Евтимија, те би било разумљиво да по покрштавању буду под јурисдикцијом исте јерархијске власти под којом је био и сам манастир, али Св. Евтимије, ради ефикасности мисионарске службе међу Сараценима, препоручује Јувеналу Јерусалимском да им постави епископа из њиховог народа. Неопходно је приметити да су чак ови *сараценски епископи* били и пуноправни учесници Четвртог (Халкидонског) васељенског сабора. У листама потписника саборских записника на 334. месту налази се и име извесног „Јевстатија [епископа] сараценског народа“ (Εὐσταθίου ἕθνους Σαρακηνῶν).²³

¹⁹ Сергеј Тројицки, „Црквена јурисдикција над православном дијаспором“, *Изабране студије из Црквеној права* (Београд: Гимназија у Смедереву, 2008), 56–8. Peter L'Huillier, *The Church of the Ancient Councils* (Crestwood, NY: St. Vladimir's Seminary Press, 2000), 275–78.

²⁰ Види: Frank R. Trombley, *Hellenic Religion and Christianization c. 370–529* (Leiden: E. J. Brill, 1995), 172.

²¹ О епископу Петру Сараценском се зна веома мало. Пре крштења био познат под именом Aspēbetus, што вероватно долази од сасанидске речи *spahbedh*, тј. војсковођа. Уп. F. R. Trombley, *Hellenic Religion*, 167.

²² Cyril of Scythopolis, *Lives of the Monks of Palestine* (Cistercian Studies 114. Kalamazoo, MI: Cistercian Publications, 1991), 20. Критички текст се налази у Eduard Schwartz, „Vita Euthymii“ *Kyrrillos von Scythopolis* (Texte und Untersuchungen 49/2. Leipzig: 1939.), 25.

²³ АСО 2.1.3. [347] 151; 2.1.1.64; 2.1.3.77, 92, 138, etc.

Такође, у седмом веку, за време цара Јустинијана II, кипарски градови Саламина, Курион и Пафос пали су под сараценску власт. На предлог цара, а да би се спасле прогона освајача, црквене власти са народом прелазе у Хелеспонт у близину града Кизика. Избегли Кипрани ту оснивају насеобину под именом Нова Јустинијана (Νέα Ἰουστινιανή). Од тада кипарски архиепископ у својој титули носи име и овог града. Уместо да се повинују постојећем јерархијском устројству те области, дошљацима је било дозвољено да задрже свој јерархијски поредак.²⁴ Поред тога, 39. правилом Трулског сабора (692. год.), одређено је да кипарски архиепископ не само да може да задржи достојанство које је имао у Саламини, већ му је саборском одлуком потчињена и постојећа аутономна јерархијска структура области града Кизика. Ова одлука има посебан значај уколико се узме да је Кизик био митрополија Хелеспонта под јурисдикцијским утицајем Цариграда.²⁵ Дакле, кипарски народ,²⁶ иако је прешао у другу географску област још увек задржава своје одлике. Ма како те одлике биле мале у односу на јелинску популацију Хелеспонта, биле су довољне да помогну кипарским избеглицима да очувају свој идентитет и сећање на постојбину, те да се у догледно време врате у постојбину.²⁷

²⁴ Види: Constantine VII Porphyrogenitus, *De administrando imperio* 47 (Gyula Moravcszik и R. J. H. Jenkins (ур.). Washington, DC: Dumbarton Oaks, 2006), 224. Такође види: Karl Joseph Hefele, *A History of the Councils of the Church* (vol. 5. Edinburgh: T&T Clark, 1896), 229; Еп. Атанасије Јевтић, *Свештени Канони Цркве* (Београд: СПЦ, 2005), 162.

²⁵ Овај утицај Цариграда види се из једног инцидента, када је у 5. веку цариградски архиепископ Сисиније покушао да постави Прокла (касније архиепископ Цариграда) за епископа Кизика. Међутим, народ Кизика није прихватио његово постављење, те Прокло никада није устоличен, нити је преузео управу над том катедром. Но, из ове епизоде види се да је Кизик био под управом Цариградског архиепископа. Види: Socrates, HE 7:28 (PG 67, 821); Gilbert Dagron, *Naissance d'une capitale: Constantinople et ses institutions de 330 a 451* (Paris: Presses Universitaires de France, 1984), 461–73; Patricia Karlin–Hayter, „Activity of the Bishop of Constantinople outside his Paroikia between 381 and 451“, у John Chrysostomides (ур.), *Kathegetria: Essays Presented to Joan Hussey on Her 80th Birthday* (Athens: Porphyrogenitus, 1988), 179–210; Stanley L. Greenslade, „Sede Vacante Procedure in the Early Church“, *Journal of Theological Studies* 12 (1961), 210–26.

²⁶ Овде се може поставити питање да ли се Кипрани могу сматрати етничком групом, различитом од становништва Хелеспонта? Пошто је у овом раду предмет дискусије феномен савремене етнице као принципа канонске јурисдикције, уколико прихватимо горепоменуте савремене дефиниције етнице, онда свакако да можемо рећи да су протерани Кипрани представљали етничку групу.

²⁷ Ово изгнанство је трајало само неколико година, те по ослобођењу Кипра од сараценског ропства, Кипрани су напустили Хелеспонт и вратили се

Проблем *етнофилетизма* у православној црквеној мисли

Присуство етничког момента у одређивању канонске јурисдикције намеће питање: да ли етничка припадност нарушава добар поредак православне еклисиологије која се ослања на принцип апсолутне једнакости установљен у божанском откривењу, те води ка расизму или етнофилетизму?

Најпре, неопходно је дефинисати појам *етнофилетизам*, с обзиром на то да веома често долази до забуне. Неретка су тумачења да сваки осећај етничке припадности у Православној Цркви уствари представља прелест етнофилетизма. Ипак, етнофилетизам је неопходно разумети у његовом изворном смислу. Наиме, етнофилетизам је погрешно некритичко схватање сопственог верског, и са њим повезаног културног идентитета као јединог исправног и супериорног над осталим алтернативама. Године 1872. у Цариграду, на инсистирање Цариградске Патријаршије одржан је помесни сабор на коме је осуђен етнофилетизам, тј. расизам, у Православној Цркви. Одлука саборска између осталог каже:

Питање расизма, тј. дискриминације на основу различитог расног порекла, језика, или заступања мишљења или делања заснованог на претпоставци о постојању ексклузивних права одређених лица или група лица који припадају некој држави или групацији, у секуларним државама мора остати ван опсега нашег испитивања. Али, у хришћанској Цркви, која је духовна заједница, предодређена од стране свог Вође и Оснивача да у себи обухвати све народе у једну братску заједницу (lit. братство) у Христу, расизам је стран и чак незамислив. Заиста, ако то значи оснивање посебних расних цркава које би примале све чланове свог народа, а искључивала све који не припадају том народу, те та црква била вођена пастирима искључиво из свог народа, таква расизам (филетизам, тј. етнофилетизам) је нечувен!²⁸

кући. Види: Constantine VII Porphyrogenitus, *De administrando imperio* 47 (Gyula Moravcsik и R. J. H. Jenkins (ур.). Washington, DC: Dumbarton Oaks, 2006), 224. Такође види: Karl Joseph Hefele, *A History of the Councils of the Church* (vol. 5. Edinburgh: T&T Clark, 1896), 229ff.

²⁸ *Ἐγγράφα πατριαρχικὰ καὶ συνοδικὰ περὶ τοῦ βουλγαρικοῦ ζητήματος (1852–1873)*, Μανουὴλ Γεδεῶν, ἐν Κωνσταντινουπόλει ἐκ τοῦ πατριαρχικοῦ τυπογραφείου, 1908.

Дакле, под етнофилетизмом се ни у ком случају не може разумети проста етничка припадност једном народу, већ га треба разумети као *расну искључивост и нетолеранцију на етничкој основи*, а у складу са овом дефиницијом сабора из 1872. године који га је званично и осудио као јерес. Дакле, етнофилетизам се ни ком случају не може разумети као осуда етничке и културне самосвести.²⁹ У најмању руку, савременици Помесног цариградског сабора из 1872. године сведоче тако. Наиме, у два наврата пред сазивање сабора, цариградски патријарх је тражио мишљења свих помесних Цркава о проблему Бугарске Егзархије, коју је оптуживао за етнофилетизам, тј. расизам. (Бугарска Црква се одвојила од Цариградске Патријаршије за коју је сматрала да је угњетава и гуши бугарски етнички идентитет користећи своју духовну власт за спровођење погрчавања Бугара). У свом одговору Цариградском Патријарху, у писму од 10. маја 1869. године, број протокола 2468, Митрополит Србије Михаило између осталог каже:

„... откада се овај проблем појавио са великом пажњом га пратимо и надали смо се да ће се разрешити не на штету, већ на корист наше свете Православне Цркве и вере... но видели смо да се решење није нашло у духу мира... те да су се временом помешале људске страсти са божијим стварима, те да је црквени проблем пребачен у политичку сферу, што нам је изузетно жао... Ми желимо да се очува и крепкост Православне Цркве, што ће се и догодити ако се међу православним народима одржава љубав и јединство догмата. Што се, пак, тиче административног дела Цркве, сматрамо да оно треба да се развија по потреби, те да треба дозволити народу (λαόν) да, ако жели, има своје епископе

²⁹ Нажалост, у скорије време од грчких теолога веома често се може чути осуда етничке самосвести других народа, а посебно по питању јурисдикцијске припадности у Америци. (Види нпр. Elpidophoros Lambriniadis, *Challenges of Orthodoxy in America and the Role of the Ecumenical Patriarchate*, http://www.hchc.edu/holycross/about/news/news_releases/InauguralPatriarchateLecture.html, посећено 13. 1. 2011. г.) Но, неопходно је приметити да у Грчкој Цркви хеленизам и припадност грчкој нацији и култури се величају без резерве, те стога ту нема места за мерци другим народима који поштују своју културу и традицију. Успут треба споменути и да иако се Цариградска Патријаршија, која има претензије над јурисдикцијом над целом православном дијаспором, и од стране истих теолога бива представљена као наднационална Патријаршија у којој су све нације добродошле, у својој историји нема Патријарха који је припадао некој другој етничкој групи осим грчкој.

који би као чада тог народа успешније му предали просвећење на сопственом језику...“³⁰

У свом другом писму Цариградском Патријарху, од 14. децембра 1870. године, Митрополит Михаило напомиње важност језика и народних обичаја за верски живот, те препознаје етничку припадност као битан инструмент у пастирској служби:

„... Ваша Свесветост жели да узме у обзир љубав и посвећеност коју српски народ има према свом језику и обичајима, те жели да их испоштује чак и више у овом столећу, чије је достигнуће почетак етничности, која није искључива (затворена) и изван Православне Цркве, с обзиром на то да су везе и односи духовног пастира са његовим (духовним) стадом тако јачи.“³¹

Српска Православна Црква је очигледно видела у етничкој припадности мисионарски потенцијал, а не нешто што би могло да наруши црквени поредак. Као што се види из писма Митрополита Михаила, умерена етничка свест има велики мисионарски потенцијал, утолико што се може искористити за бољу и ефикаснију просветну делатност у вери. Инкултурисана верска порука имаће много дубљи одјек од вере пласиране као уопштене идеје, а која не подразумева и постојање личног односа према њој.

Нажалост, на самом крају немогуће је не споменути и жалосне примере злоупотребе етничке припадности зарад политичке или материјалне добити, или пак ради проширења власти и утицаја. Иронично је, пак, да су управо ове злоупотребе често долазиле од саме Цариградске Патријаршије, која је тако оштро наступила против њих на Помесном сабору из 1872. године, те их је осудила чак и као јерес. Овде се само треба подсетити на несрећно искуство које су Срби, и Словени уопште као поданици Отоманске империје, имали под управом Грка Фанариота. Фанариотима су се називали православни веродостојници из грчког народа, пореклом из Фанара, дела Цариграда/Истамбула у коме су живели имућни трговци Грци. Они су успели да преузму контролу Цариградске Патријаршије, те су трговали свештеним чиновима.³²

³⁰ *Еγυραφα πατριαρχικά και συνοδικά*, 219–20.

³¹ *Еγυραφα πατριαρχικά και συνοδικά*, 339.

³² О махинацијама фанариота види: Philip Walters, „Notes on Autocephaly and Phyletism“, *Religion, State & Society* 30 (2002), 359.

Овде се као очигледан пример може издвојити тежња Грка да Словенима наметну свој језик, богослужење, па и појачку традицију, не би ли тиме наметнули и своју културу а тиме и своју власт.

Осврћући се на искуства атонских монаха словенског порекла, Ђоко Слијепчевић наводи да су током 16. и 17. века монаси Словени на Светој Гори трпели нечувена злостављања и прогоне.³³ Словенски језик у богослужењу није био добродошао, а словенске богослужбене књиге су биле систематски уништаване од стране Грка монаха. Докле су прогони ишли сведочи и запис из 1654. године о извесном хиландарском монаху Дамаскину, коме су јелински монаси дали ултиматум да или преда словенске богослужбене књиге које је поседовао или сам заврши на ломачи припремљеној за спаљивање књига.³⁴

Прогони су се наставили током наредног века. Описујући стање Српске Цркве под Фанариотима од укидања Патријаршије 1766. године, Радослав Грујић каже:

„Насиља грчких владика, тих злогласних *Фанариота*, додијавала су Српском народу у јужним крајевима већ и пре пропасти Пећке Патријаршије. А када би им народ ускратио послушност они би га проклињали и турском силом упокоравали. Због тога су читава села и крајеви наши десетинама година остајали без свештеника и богослужења; те је народ сам држао Крсну Славу своју и на развалинама храмова својих *причешћивао се* преломљеним крсним колачем заливеним вином. И није чудо што су у таквим приликама многи слабији Срби падали у очајање, и да избегну двоструко ропство напуштали веру отаца својих па примали Мухамедовство.... За тих и таквих Фанариота пала је српска просвета у Турској Царевини на најниже гране, па је народом још јаче овладала празноверица. – Грчке владике ишле су хотимично за тим, да би од неугог и празноверног народа што више користи могли извлачити и што лакше и дуже над њим владати. Због тога нису допуштали Србима да подижу школе своје, чак ни под крај XIX. в.... Још су Фанариоти настојали да погрче Српску Цркву, а онда постепено и народ. Стога су у свима јужним крајевима нашим

³³ Ђоко Слијепчевић, *Историја Српске Православне Цркве* (том. 1; Минхен: Искра, 1962), 452–457.

³⁴ С. А. Бџокуровъ, *Арсеній Сухановъ* (часть 2, вып 1.; Москва: 1894), 56–8. Види такође од истог аутора „Арсеній Сухановъ“, *Богословскій Вѣстникъ* (1. март 1892), 519–31.

истисли словенско богослужење и увели грчко; а владике су и по другим крајевима служиле само грчки. Старе рукописе и књиге словенски и србуљски писане и штампане палили су и уништавали. А да убију народну свест и понос забрањивали су прослављање Крснога Имена и српских светитеља...“³⁵

Уколико нам се чини да су наводи Слијепчевића и Грујића можда неисторични и продукт извесне, можда чак личне, нетрпељивости или острашћености, треба се само осврнути на стање међу Бугарима у 19. веку против којих је и издат проглас на Помесном сабору у Цариграду на коме је осуђен *ешнофилејизам*. Над Бугарима, другој словенској популацији у Отоманској империји, Цариградска Патријаршија је имала јурисдикцију још од 1393. године и момента пада бугарске државе под Турску власт. У другој, пак, половини 19. века међу Бугарима се јавља снажан отпор према Цариградској Патријаршији, који је убрзо прерастао у отворени раскол. Разлог за овако силовит отпор према црквеној власти под којом су били 500 година, Бугари су формулисали у једном документу који је достављен на разматрање Синоду Цариградске Патријаршије. Документ је садржао 10 тачака, које наводе исте проблеме међу Бугарима као што су они које је Радослав Грујић поменуо у случају Срба:

Оптужба 1: Грчки клир се искварио.

Оптужба 2: Грчки клир је пао у симонију; Патријарх и Синод сматрају епархије својим феудалним поседом из којих на све начине црпе што је више могуће новца пунећи своје ковчеге.

Оптужба 3: Грчки клир прогони бугарску етничност.

Оптужба 4: Цариградска Патријаршија пред државном влашћу се залаже искључиво само за грчке интересе.

Оптужба 5: Цариградски Патријарх је укинуо Бугарску Патријаршију да би своју моћ и власт поспешео.

Оптужба 6: Грчки клир и Патријаршија обустављају издавање књига на словенским језицима за Бугаре.

Оптужба 7: Патријаршија хиротонише Грке за епископе (Бугарима) игноришући у потпуности Бугаре.

Оптужба 8: Грчки клир ради на погрчавању Бугара, употребљавајући сваки расположиви начин да истреби њихов етнички језик из

³⁵ Радослав М. Грујић, *Православна српска црква*, <http://www.svetosavlje.org/biblioteka/Istorija/PSC/PSC45.htm>, посећено 9. 8. 2012. године.

црква и школа, идући дотле да су спалили мноштво књига на тему бугарске филологије.

Оптужба 9: Грци се не осврћу на бројност Бугара у доношењу одлука (које се тичу искључиво њих).

Оптужба 10: Грци лажно сведоче против Бугара (Турцима) у вези са њиховим политичким настојањима.³⁶

Оваква искључивост, наравно, директан је пут који води у еклисиолошки расизам, тј. етнофилетизам. Настојање једне етничке групације да загосподари припадницима друге групације страна је самосвести Цркве, која је од самог установљења с поштовањем прихватила посебности различитих култура које су улазиле у њен састав (сетимо се само настојања Апостола Павла да се при преласку Јелина у хришћанство не инсистира на обрезању – које је било ритуал повезан са јудејством и стран јелинским многобожачким религијама).

На послетку, враћајући се на проблем етничке припадности у Православној Цркви у Америци, неопходно је рећи да су покушаји националне униформизације засновани на тумачењима еклисиолошке прошлости која не налази потпору у историји. Инсистирање на етничкој униформности или глобализму у православљу, не само да је неисторично и контрапродуктивно као што смо видели, већ може да иде на уштрб мисионарске делатности Цркве.

Да би мисионарска порука била успешна и имала јаку моћ, као што с правом каже Митрополит Михаило, она мора бити и културно и језички блиска народу којем је упућена. Другим речима, неопходна је инкултурација поруке да би порука у потпуности била прихваћена и усвојена. Као што смо из претходног излагања видели, историја нас учи да су најефикаснији мисионари и пастири они који деле културу и вредности народа коме проповедају.

Примедбе да постојање етничке самосвести међу православним верницима доводи до разводњавања еклисиолошког јединства, нису озбиљне, јер црквено заједништво се не може заснивати на тако периферном нивоу као што је племенска припадност. Црквено јединство је много дубље и оно се огледа у светотајинском тј. евхаристијском јединству. Ово јединство је у потпуности ослобођено било каквог утицаја фактора као што су *етнија* или *нација*, те их вишеструко надилази. Стога, ни канонски поредак

³⁶ *Ἐγγράφα πατριαρχικὰ καὶ συνοδικὰ*, 35–52.

нити православна еклисиолошка свест не доводе у питање постојање Српске Православне Цркве на Америчком континенту, већ њену будућност одређују самосвест и верност њених чада.

Библиографија:

Bevans, S. B. (1997), *Models of Contextual Theology*, Maryknoll, NY: Orbis.

Chrysostomides, J. (yp.) (1988), *Kathegetria: Essays Presented to Joan Hussey on Her 80th Birthday*, Athens: Porphyrogenitus.

Constantelos, D. (1979), „The Orthodox Diaspora: Canonical and Ecclesiological Perspective“ у *The Greek Orthodox Theological Review* 24:2–3, 200–211.

Constantine VII Porphyrogenitus (2006), *De administrando imperio* 47, Gyula Moravczik и R. J. H. Jenkins (yp.), Washington, DC: Dumbarton Oaks.

Cyril of Scythopolis (1991), *Lives of the Monks of Palestine*, Cistercian Studies 114, Kalamazoo, MI: Cistercian Publications.

Dagron, G. (1974), *Naissance d'une capitale: Constantinople et ses institutions de 330 à 451*, Bibliothèque Byzantine 7, Paris: Presses Universitaires de France.

Denzinger, H. (1976), *Enchiridion Symbolorum, Definitionum et Declarationum de Rebus Fidei et Morum*, Barcione, Friburgi Brisgoviae, Romae: Herder.

Gellner, E. (1983), *Nations and Nationalism*. Ithaca, NY: Cornell University Press.

Greenslade, S. L. (1961), „Sede Vacante Procedure in the Early Church“, *Journal of Theological Studies* 12, 210–26.

Hefele, K. J. (1896), *A History of the Councils of the Church*, Vol. 5. Edinburgh: T&T Clark.

Holmes, M. W. (yp.) (2007), *The Apostolic Fathers*, Grand Rapids, MI: Baker Books.

L'Huilier, P. (2000), *The Church of the Ancient Councils*, Crestwood, NY: SVS Press.

Lambriniadis, E., „Challenges of Orthodoxy in America and the Role of the Ecumenical Patriarchate“, http://www.hchc.edu/holycross/about/news/news_releases/InauguralPatriarchateLecture.html, при-ступљено 13. 1. 2011.

Lampe, G. W. H. (1961), *A Patristic Greek Lexicon*, Oxford: Clarendon Press.

Mansi, J. D. (1762), *Sacrorum Conciliorum Nova et Amplissima Collectio*, Vol. 2, Florentiae.

Paffhausen, J. (2011), *Reflections on a Spritual Journey*, Yonkers, NY: St. Vladimir's Seminary Press.

Photius, *Bibliothèque* (tome 1) (1959), René Henry (yp.). Paris: Société d'édition Les Belles lettres.

Renan, E. (1882), *Qu'est-ce qu'une nation?*, Paris: Calmann-Levy.

Saliba, P., *Metropolitan Philip's Address to the 48th Archdiocesan Convention General Assembly*, <http://www.antiochian.org/node/17070>, приступљено 12. 1. 2011.

Schwartz, E. (1935), *Acta Conciliorum Oecumenicorum*, Tom. II, Vol. 1, Pars 3, Berolini et Lipsiae: Walter de Gruyter & Co.

Schwartz, E. (1939), „Vita Euthymii“, *Kyrrillos von Scythopolis*, Texte und Untersuchungen 49/2, Leipzig.

Smith, A. (1995), „The Formation of National Identity“, у Henry Harris (yp.), *Identity*, Oxford: Clarendon Press.

Smith, A. (2000), *The Nation in History: Historiographical Debates about Ethnicity and Nationalism*, Hanover, NH: Brandeis University Press.

Smith, A. (2008), *The Cultural Foundations of Nations: Hierarchy, Covenant, and Republic*, Malden, MA: Blackwell Publishing.

Socrates Scholasticus (1864), *Historia Ecclesiastica* у Migne, J. P., *Patrologiae Cursus Completus. Series Graeca*, Vol. 67, Paris.

Tanner, N. P. (1990), *Decrees of the Ecumenical Councils*, Vol. 1, London: Sheed & Ward; Washington, DC: Georgetown University Press.

Trombley, F. R. (1995), *Hellenic Religion and Christianization c. 370–529*, Leiden: E. J. Brill.

Walters, P. (2002), „Notes on Autocephaly and Phyletism“, *Religion, State & Society* 30:4, 357–64.

Γεδεών, Μ. (yp.) (1908), *Ἐγγράφα πατριαρχικὰ καὶ συνοδικὰ περὶ τοῦ βουλγαρικοῦ ζητήματος (1852–1873)*, Ἐν Κωνσταντινουπόλῃ ἐκ τοῦ πατριαρχικοῦ τυπογραφείου.

Ράλλης, Γ. Α. и Πότλης, Μ. (1852), *Σύνταγμα τῶν θεῖον καὶ ἱερῶν κανόνων*, Τόμ. 2, Ἀθήνισιν.

Блокуровъ, С. А. (1892), „Арсеній Сухановъ“, у *Богословскій Вѣсникъ* од 1. марта.

Блокуровъ, С. А. (1894), *Арсеній Сухановъ*, Часть 2, Вып 1, Москва.

Грујић, Р. М. (1995), *Православна српска црква*, Београд–Крагујевац, интернет издање из 2010. на <http://www.svetosavlje.org/biblioteka/Istorija/PSC/PSC45.htm>, посећено 8. 9. 2012.

Јевтић, А. (2005), *Свешћени Канони Цркве*, Београд: Братство Св. Симеона Мироточивог.

Милаш, Н. (1895), *Правила Православне Цркве с Тумачењима*, Том 1. Нови Сад: Наклада књижаре А. Пајевића.

Слијепчевић, Ђ. (1962), *Историја Српске Православне Цркве*, том 1, Минхен: Искра.

Тројицки, С. (2008), „Црквена јурисдикција над православном дијаспором“, *Изабране студије из Црквеног права*, Радомир Поповић (ур.), Београд: Гимназија у Смедереву.

Примљено: 23. 4. 2013.

Исправљено: 17. 5. 2013.

Одобрено: 5. 7. 2013.

THE GEOGRAPHICAL LOCATION AND ETHNICITY AS PRINCIPLES OF THE CANONICAL JURISDICTION

Vasilije Vranić

Marquette University, Milwaukee, USA

Summary: *The role of ethnicity as a principle of canonical jurisdiction within the Orthodox communion has largely been neglected. The geographical location is very often taken as the principle for determining the jurisdictional boundaries. Increasingly, ethnicity is becoming synonymous with the heresy of ethnophyletism. Naturally, this climate engendered an increase in calls for abolition of ethnic bishops in North America, based on the overemphasis of the geographic principle at the expense of the ethnic principle.*

In this brief work, I argue that throughout history of the Orthodox Church the ethnic principle for determining canonical jurisdiction played an important role in the missionary work of the Church. Moreover, it still has a role to play in the greater and deeper evangelization by promoting preservation of customs and traditions, which can

help the evangelized person to receive and adopt Church's message to a greater extent and more intimately.

The identification of ethnicity with ethnophyletism ought to be avoided as misguided. Ethnophyletism, in the ecclesiological parlance, is nothing else but ecclesiastical racism, i. e., the extremist sentiment that one's ecclesiastical tradition and customs are only correct and only worth preserving. Naturally, this must not be confused with a balanced and moderate adherence to one's own ecclesiastical tradition and respect of other Orthodox customs and traditions.

The existence of ethnic bishops in North America is not contrary to the principles of the Orthodox Canon Law. The critics argue that presence of more than one bishop in the same city, although they belong to different canonical jurisdictions, goes against the Canon 8 of the Council of Nicaea AD 325. This opinion, however, does not take into account the fact that the purpose of the canon was to prevent overlap of canonical jurisdiction. But, in the present jurisdictional order in North America the overlap is avoided, since each bishop has his flock which is self-defined (but not exclusively!) according to each person's ethnic extraction. The presence of ethnic bishops helps enculturation of the Gospel message and its better adoption by the flock. Finally, the Eucharistic unity of the many ethnic bishops in America clearly demonstrates that the ecclesial unity ought not be sought in the uniformity on the level of ethnicity, but in the doctrinal and sacramental nature of the Church.

Key words: Orthodox Canon Law, ecclesiology, orthodox jurisdiction, ethnophyletism, orthodox diaspora.